

СПОРТИВНО-ПРОСВІТНИЦЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ПЛАСТ» У СИСТЕМІ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ

Анотація. Патріотичне виховання молоді є сьогодні важливою складовою національної безпеки України. Проблеми соціально-економічного становища українського суспільства на сучасному етапі негативно вплинули на моральні цінності підростаючого покоління. Молодіжною організацією національно-патріотичного спрямування є національна скаутська організація України «Пласт». У «Пласті» поряд із національно-патріотичним вихованням формується почуття поваги до інших народів. Велике значення у виховному процесі пластунів мають українознавство, релігія, природознавство, мистецтво, спорт. Створення належних умов для масового залучення молоді у скаутські організації, в «Пласт» – надійний шлях зміцнення національної свідомості, патріотизму молоді.

Ключові слова: патріотичне виховання, національні свідомість, спортивно-просвітницька організація «Пласт», проблеми, перспективи, умови ефективності.

Постановка проблеми. Соціально-економічне становище українського суспільства на сучасному етапі, зниження рівня життя більшості населення, його розшарування, знецінення традиційних моральних норм і цінностей, невизначеність в оцінці подій історичного підростаючого покоління [3]. Рівень масової культури досить низький. Культ насилля і розпусти практично заповнив наші екрани, де мало не на кожному каналі ми можемо побачити аморальні чи агресивні сцени. Натомість, кількість молоді, що займається фізичною культурою та спортом, порівняно з початком 90-х років, значно скоротилася.

На наших очах виростає покоління молодих людей, позбавлених почуття національної гідності, гордості, якому насаджується безкультур'я, пригнічується совість, честь та справедливість. Педагогічна драма виховання, за висловом академіка С. І. Гончаренка, стрімко перетворюється на загальнонаціональну трагедію. За висловом заслуженого учителя України, ветерана війни і праці Петра Щербаня, в державі «відбувається процес деморалізації, денационалізації сучасної молоді, яка втрачає не тільки національне, а й людське обличчя». Ці проблеми є серйозними загрозами національній безпеці України [6].

Дані соціологічних досліджень засвідчують, що рівень патріотизму української молоді є недостатньо високим. Згідно з результатами соціологічного опитування серед молоді, зокрема випускників загальноосвітніх навчальних закладів, що проводилося фондом «Демократичні ініціативи» у кінці 2008 року, у частини школярів можна відмітити прагнення до виїзду за кордон. Зокрема, 40% молодих українців

не хотіли б проживати в Україні, а прагнуть виїхати в країни зарубіжжя. Частина студентства також прагне до виїзду за кордон. За даними Державного інституту розвитку сім'ї та молоді, майже 30 % українських студентів планують назавжди залишити Україну після навчання.

У цих умовах постає необхідність розв'язання на державному рівні найгостріших проблем, пов'язаних із вихованням патріотизму та формуванням національної свідомості населення України як основи консолідації суспільства і зміцнення держави. Патріотичне виховання молоді сьогодні є одним із найголовніших пріоритетів гуманітарної політики в Україні, важливою складовою національної безпеки України. Ставлення владної еліти до виховання молоді на кращих зразках історії рідного народу, його досвіду, традицій, освіти та культури, вищих християнських ідеалах є лакмусовим папірцем її справжніх намірів у будівництві соборної самостійної держави національного типу.

Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді любові до рідної країни, що здійснюється насамперед сім'єю, безпосереднім соціальним оточенням через передавання певних культурних традицій, звичаїв, обрядів, вірувань.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Національно-патріотичне виховання в країні спрямоване на формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, пошани до видатних вітчизняних історичних діячів, готовності до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Патріотичне виховання включає у себе соціальні, цільові, функціональні, організаційні та інші аспекти.

У Стратегії національної безпеки України зазначається, що заради консолідації українського суспільства слід поширювати серед різних соціальних, вікових, освітніх, культурних верств українського народу ідею спільності історичної долі, переваг тісної співпраці і взаємодопомоги, безпосередньої залежності успішності кожного громадянина України від рівня єдності українського суспільства, що сприятиме формуванню національної ідеї в її широкому, світоглядному сенсі [3].

Організуючи виховну роботу з патріотичного виховання, потрібно враховувати, що в Україні історично склався широкий спектр регіонально-політичних і регіонально-культурних відмінностей, існує неоднозначне ставлення населення до багатьох подій минулого та сучасності. Саме патріотизм, громадянськість повинні об'єднувати українців, зберегти те, що протягом століть було нашою метою, – незалежну державу. Одним із важливих об'єднувачих чинників у суспільстві може слугувати збереження культурної та історичної спадщини, що підтверджується даними соціологічних досліджень, які наводить Центр Разумкова [4].

Значну увагу патріотичному вихованню молоді приділяють органи державної влади, які здійснюють його переважно через формування готовності до захисту Вітчизни, поваги до чинного законодавства та засад демократичної, правової держави, поваги до української історії, видатних пам'яток культури.

Виховання молоді на кращих прикладах життя борців за становлення української державності є одним із найбільш важливих шляхів формування історичної пам'яті. Патріотичне виховання молоді через донесення до молоді правдивої інформації про героїчне минуле українського народу сприяє конструюванню національного історичного світогляду та звільненню історії від відверто маніпулятивних трактувань радянсько-імперської доби.

Значну роботу з реалізації патріотичного виховання молоді проводить Міністерство освіти та науки. В Національній доктрині розвитку освіти (затверджена Указом Президента № 347 від 17.04.2002) зазначається, що національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти.

Останнім часом було прийнято ряд нормативно-правових документів і виділені відповідні кошти, що значно активізувало роботу у цьому напрямі. Зокрема з 2009 року Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту реалізує Державну цільову соціальну програму «Молодь України» на 2009–2015 роки (постанова Кабінету Міністрів України від 28 січня 2009 р. № 41), одним із завдань якої є утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських цінностей. На реалізацію цього завдання було сплановано виділити 7 975 тисяч гривень. Частина коштів виділена на підтримку молодіжних організацій національно-патріотичного спрямування, зокрема «Пласту», «Молодої просвіти» Дитячо-юнацького товариства «Січ» (ДЮТ), Асоціації гайдів України (АГУ), Асоціації скаутів України (АСУ) та інших.

Слід відзначити, що хоча органами державної влади й проводиться певна робота у плані здійснення патріотичного виховання молоді, існує ряд значних проблем у цій галузі. Зокрема, до цього часу не прийнятий законопроект про патріотичне виховання молоді. Кожна з державних інституцій реалізує свою концепцію патріотичного виховання, що не завжди узгоджується з іншими державними структурами та неурядовими організаціями, які здійснюють подібну роботу. Відсутня Загальнодержавна програма патріотичного виховання молоді; не визначена інституція, яка б здійснювала координацію діяльності всіх структур у забезпеченні патріотичного виховання; не налагоджена ефективна взаємодія органів державної влади з громадськими організаціями.

Мета статті – визначити роль «Пласту» у вирішенні проблеми патріотичного виховання молоді.

Завдання:

1. Розкрити роль діяльності громадських молодіжних організацій, об'єднань, товариств.
2. Відзначити роботу спортивно-просвітницької організації «Пласт» та інших громадських організацій молоді, які співпрацюють з нею.
3. Виявити умови ефективності виховної діяльності дитячих та юнацьких організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш масовою і активною громадською молодіжною організацією в досягненні основної мети національного виховання – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнародних взаємин, – зазначеною в Національній доктрині розвитку освіти, є Національна скаутська організація України «Пласт».

Національне відродження України розбудило національну свідомість народу, а з нею викликало до життя різноманітні рухи і дитячі організації, серед яких особливе місце посідає спортивно-просвітницька організація «Пласт». Втілюючи основні ідеї всесвітньої організації «Скаут», вона віддзеркалює національні особливості та історичні традиції українського народу. Вважається, що назву «Пласт» запропонував Іван Франко. Назва походить від запорізьких козаків, їхніх розвідників, що «ходили в розвідку по-пластунськи». Син І. Франка Петро був одним з організаторів «Пласту».

Через п'ять років після заснування (1918 р.), «Пласт» діяв під наглядом Товариства охорони дітей і опіки над молоддю. Верховна рада пластунів стала однією з секцій цього товариства. Тоді «Пласт» був організацією спортивно-пізнавального характеру. Мета, яка не проголошувалася відкрито, але завжди розумілася, – це звільнення України від загарбників, виховання справжніх українських патріотів. Про це свідчить, зокрема, основне положення присяги пластунів: «Присягаюсь своєю честю, що робитиму все, що в моїй силі, щоб бути вірним Богові й Україні» [5, с. 160].

Головний із пластових законів – «Україні необхідні: сила духу, фізична сила, бистрота розуму, життєрадість». Його обітниця: «сильно, красно, обережно, бистро» («СКОБ»). Це і є своєрідний символ організації, назва породи орла – скоб білохвостий.

Крім присяги й обіту, «Пласт» має свій герб у вигляді тризуба і білої трилистої лілії, по-мистецьки сплетених в одну гармонійну цілість, та гімн, що починається словами :

Цвіт України і краси,
Скобів орлиний ми рід,
Любимо сонце, рух, життя,
Любимо волю і світ.
Пласт – наша гордість і мрія,
Любий Вітчизні наш труд,
Буйний в нім порив, надія,
В пласті росте новий люд [5,
с. 161].

Друга частина гімну є віршем Івана Франка «В дорогу», але дещо зміненим, щоб втілювалася в ньому ідея «Пласту».

У 20-х роках український «Пласт» налічував тисячі членів, видавав свої газети – «Пластова зірка» і «Молоде життя» (остання зараз видається в Канаді). Але восени 1940 року організація була розформована польською владою.

Після війни «Пласт» відродився за кордоном та існує в багатьох країнах світу, зокрема в Канаді, США, Франції, Тунісі. А зараз «Пласт» відродився і в Україні.

У жовтні 1990 року в м. Моршині Львівської області відбувся I Республіканський з'їзд «Пласту» за участю представників дев'яти областей України, а також посланців українських скаутів – пластунів США та Німеччини [5, с. 161].

Сьогодні ставлення до «Пласту» в різних регіонах України неоднозначне. Суперечки точаться навколо питань: у якому обов'язку та на яких засадах варто проводити національно-патріотичне виховання пластунів; яке місце повинно займати релігійне виховання у «Пласті». Поряд із національно-патріотичним вихованням тут формують почуття поваги до інших народів. Пластуном може стати представник будь-якої національності, який підтримує ідею відродження України.

У процесі виховання у «Пласті» велике значення мають українознавство, природознавство, релігія, мистецтво, техніка, спорт.

Скауты (пластуни) – не військові, а мирні розвідники, «розвідники добрих справ», «маленькі друзі всього світу». Кожну хвилину вони готові пожертвувати власним життям, якщо цього вимагає обов'язок перед Батьківщиною. Для цього пластуни прагнуть бути сильними, міцними, спритними, винахідливими, енергійними і заповзятливими.

Спостерігаючи за поведінкою та особливостями людей, зіставляючи їх, розвідник може здогадатись, які люди не заслуговують довіри. У такий спосіб пластуни попередять злочин, або, навпаки, виявлять людей, що потрапили у складне становище, нададуть їм потрібну допомогу. Обов'язок розвідника – допомогти людям у нещасті, причому всіма засобами, котрі є у його розпорядженні.

Наслідуючи доблесних лицарів минулого, пластуни щодня повинні надавати комусь допомогу, вміти поводити себе під час пожеж, підняти і перенести людину, котра знепритомніла, у безпечніше місце, рятувати людину на воді. Щоб бути спроможним виконати обов'язки розвідника, юнак або юнка повинні бути сильними, здоровими і для цього вони докладають чимало зусиль, насамперед – фізичних.

Молодіжна організація «Пласт» за роки незалежності України провела значну кількість заходів патріотичного спрямування, зокрема можна відзначити реалізацію двох спільних з Міністерством сім'ї, молоді та спорту України програм: «Я можу!», «Вперед і вгору». У рамках проектів були також проведені всеукраїнські акції: шість таборів козацького гарту для дітей 11–18 років, два табори для дітей віком 6–11 років, інтелектуально-мистецьке змагання із народознавства «Орлікіада», гра-квест «За соборну Україну», приурочена до 90-ої річниці акту Злуки, вечір патріотичної пісні, присвячений пам'яті героїв Крут, фестиваль

патріотичного слова – «Дух лицарства» та інші заходи. «Пластом» були проведені також два спортивних змагання «Спартакіада», фестиваль дитячої творчості «Дитячі мрії», ряд семінарів та навчань. За власні кошти пластових осередків проведено понад 100 літніх та зимових таборів, різноманітні акції та навчання [1, с. 237]. Також із 1998 року Пласт проводить Всеукраїнську акцію «Віфлеємський вогонь миру». Враховуючи вагомий внесок «Пласта» у виховання підрастаючого покоління на засадах моралі, здорового способу життя і любові до рідного краю, 28 березня 2008 року вийшов Указ Президента України № 279/2008 «Про заходи щодо сприяння розвитку пластового (скаутського) руху в Україні» [2].

Висновки і перспективи подальших розвідок.

1. Діяльність громадських молодіжних організацій, об'єднань, товариств, за прикладом спортивно-просвітницької організації «Пласт» сприяє:

– задоволенню життєво необхідних на різних вікових етапах потреб в емоційному контакті з ровесниками і друзями, прихильності й впевненості в собі, в успіху, визнанні себе іншими, у виборі й випробуванні власних сил, переживанні надзвичайного, в активній діяльності, розвитку інтересів, уподобань;

– поглибленню дружніх, приятельських стосунків;

– розвитку мистецьких, наукових, технічних, організаційних, господарських здібностей, таланту, обдарованості, фізичної активності;

– формуванню характеру особистості, навичок самовдосконалення;

– кристалізації світогляду, національної самосвідомості.

2. Варто відзначити роботу спортивно-просвітницької організації «Пласт» та інших, які співпрацювали з нею і провели значну кількість заходів патріотичного спрямування з молоддю, котра є новітнім поколінням країни, веде нас у майбутнє та відіграє визначальну роль у розвитку держави.

3. Підвищення ефективності виховної діяльності дитячих та юнацьких скаутських організацій можливе за тісних контактів між педагогічними колективами навчальних закладів і керівництвом цих організацій, зокрема вчителів фізичної культури та викладачів фізичного виховання, з керівниками спортивно-просвітницької діяльності скаутських організацій, «Пласту», надання їм допомоги у підвищенні педагогічної майстерності інструкторів, наставників, в організації у вищих педагогічних навчальних закладах підготовки вихователів для дитячих та юнацьких громадських організацій.

4. Доцільно добирати та поєднувати різноманітні методи і форми патріотичного виховання, уникати формалізму й одноманітності, насичувати їх патріотичними емоціями та переживаннями, активно використовувати приклади мужності й звитяги захисників України як з історичного минулого, так і нинішніх воїнів-героїв, які боронять нашу державу від російської агресії. Варто в музеях при навчальних закладах створити постійно діючі стенди, що відображають події збройної боротьби Українського народу за територіальну цілісність нашої країни, участь

випускників навчальних закладів, односельців в антитерористичній операції. Корисними будуть фотоматеріали, підготовлені Національним військово-історичним музеєм України.

5. Запорукою підвищення ефективності патріотичного виховання молоді, формування її національної свідомості стануть заходи з усунення вищезначених в статті проблем, зокрема: прийняття органами державної влади законопроекту та загальнодержавної програми патріотичного виховання молоді; узгодженість державних структур і неурядових організацій, що здійснюють патріотичне виховання; визначення інституції, яка б здійснювала координацію діяльності всіх структур у забезпеченні патріотичного виховання.

Список використаних джерел:

1. Жаровська О. П. Національна свідомість як складова патріотичного виховання студентів педагогічних університетів / О. П. Жаровська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді : зб. наук. праць. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – Вип. 18, Кн. 1. – С. 233–242.
2. Пласт – Національна скаутська організація України [Електронний ресурс] // Пластовий портал. – Режим доступу: <http://www.plast.org.ua/plast/fact-list/>. – Заголовок з екрану.
3. Робоча група з питань патріотичного виховання молоді при апараті РНБО ініціює розробку загальнодержавної концепції патріотичного виховання молодих людей [Електронний ресурс] // Рада національної безпеки і оборони України. – Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/news/450.html>. – Заголовок з екрану.
4. Чи вважаєте Ви себе патріотом України? [Електронний ресурс] // Центр Разумкова – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=399. – Заголовок з екрану.
5. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2002. Ч. 2. – 248 с.
6. Щербань П. Проблеми сучасної освіти / П. Щербань // Літературна Україна, № 27. – 13 липня 2006.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED

1. Zharovska O. P. Natsionalna svidomist yak skladova patriotychnoho vykhovannia studentiv pedahohichnykh universytetiv [National consciousness as a component of Patriotic education of students of pedagogical universities] / O. P. Zharovska // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi : zb. nauk. prats. – Kirovohrad : Imeks-LTD, 2014. – Vyp. 18, Kn. 1. – S. 233 – 242. (in Ukrainian)
2. Plast – Natsionalna skautska orhanizatsiia Ukrainy [Plast – national scout organization of Ukraine] [Elektronnyi resurs] // Plastovi portal. – Rezhym dostupu: <http://www.plast.org.ua/plast/fact-list/>. – Zaholovok z ekranu. (in Ukrainian)

3. Robocha hrupa z pytan patriotychnoho vykhovannia molodi pry aparati RNBO initsiiuie rozrobku zahalnodержavnoi kontseptsii patriotychnoho vykhovannia molodykh liudei [The working group on the issues of patriotic education of youth under the National Security Council initiates the development of the national concept of patriotic education of young people] [Elektronnyi resurs] // Rada natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy. – Rezhym dostupu: <http://www.rainbow.gov.ua/news/450.html>. – Zaholovok z ekranu. (in Ukrainian)
4. Chy vvazhaiete vy sebe patriotom Ukrainy? [Do you consider yourself to be a patriot of Ukraine] [Elektronnyi resurs] // Tsentrazumkova – Rezhym dostupu: http://www.uceps.org/ukr/poll.php?poll_id=399. – Zaholovok z ekranu. (in Ukrainian)
5. Shyian B. M. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkoliariv [Theory and methodology of physical education of schoolchildren] / B. M. Shyian. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2002. Ch. 2. – 248 s. (in Ukrainian)
6. Shcherban P. Problemy suchasnoi osvity [Problems of modern education] / P. Shcherban // “Literaturna Ukraina”, № 27. – 13 lypnia 2006. (in Ukrainian)

Аннотация. Патриотическое воспитание молодежи является сегодня важной составляющей национальной безопасности Украины. Проблемы социально-экономического положения украинского общества на современном этапе негативно повлияли на моральные ценности подрастающего поколения. Молодежной организацией национально-патриотической направленности является национальная скаутская организация Украины «Пласт». В «Пласте» вместе с национально-патриотическим воспитанием формируются чувства уважения к другим народам. Большое значение в воспитательном процессе пластунов имеют украиноведение, религия, природоведение, искусство, техника, спорт. Создание надлежащих условий для массового привлечения молодежи в скаутские организации, в «Пласт» – надежный путь укрепления национального сознания, патриотизма молодежи.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, национальное сознание, спортивно-просветительская организация «Пласт», проблемы, перспективы, условия эффективности.

Summary. Patriotic education of youth people is today an important component of national security of Ukraine. Problems of socio-economic situation of the Ukrainian society at the present stage had a negative impact on the moral values of the younger generation. The youth organization of the national-patriotic direction is the National Scout Organization of Ukraine “Plast”. In the “Plast” along with the national-patriotic education generated feelings of respect for other people. Ukrainian studies, religion, science, art, sports have a great importance in the educational process of the organization. That means that sport-educational organization “Plast” contributes to the

formation of national identity, worldview, skills of self-improvement, development, interest, artistic, scientific, organizational abilities, talent, giftedness, physical activity in its members. The creation of proper conditions for mass involvement of young people in the scout organization "Plast" is a reliable way of strengthening national consciousness and patriotism in youth. Improving the efficiency of patriotic upbringing of youth, formation of a national consciousness possible on the following conditions: development by state authorities the special bill and the state program of patriotic education of youth; harmonization activities of state authority and non-governmental organizations in the patriotic education of youth; the definition of institution, which would carry out coordination of activities of all organizations in providing patriotic education; close contacts among teaching staff in educational institutions and management of social organizations, in particular, physical education teachers and teachers of physical education with the educational activities of scouting organization, rendering assistance to them in improvement of pedagogical mastership of teachers for children's and youth organizations.

Key words: patriotic education, national consciousness, sportive-instructive organization "Plast", problems, perspectives, conditions of effectiveness.

Стаття надійшла до редакції 19.10.2016

М. В. Ганжа

ФУНКЦІЇ ДИЗАЙНУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ВИХОВНІЙ ПРАКТИЦІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Анотація. У статті висвітлені виховні властивості дизайну, що ефективно використовуються в різних країнах світу. Зорієнтовано педагогічну громадськість на виявлення ініціативності, підприємливості в учнів, на їхнє культурне самовираження, не лише на пізнання й перетворення світу, але й на проектування нової реальності, у якій би краса із доцільністю утворювали синтез нової якості, синтез освітньо-культурний. Підкреслено вплив мистецтва дизайну на формування особистості школяра.

Ключові слова: дизайн, творча діяльність, предметне перетворення, естетичне виховання.

Постановка проблеми. Освіта найближчого десятиліття орієнтує навчальний процес не тільки на пізнання і перетворення зовнішнього середовища, а й на проектування нової реальності, в якій краса і доцільність складають гармонійну єдність, освітньо-культурний синтез. Художнє проектування стає не тільки методом конструктивної взаємодії особистості з предметним довкіллям, але й новою перспективною формою